

Το Κουαρτέτο της Άχνας

Νάρκη

Ο πόλεμος έχει τελειώσει εδώ και χρόνια, μα ένας καινούριος θάνατος προστίθεται καθημερινά στους θανάτους που έχει προκαλέσει.

Λένε πως οι βαριές αμαρτίες αφήνουν βαριές σκιές και πως το άχτι του πολέμου που έχει τελειώσει απότομα εκτονώνεται αργότερα. Αυτό ισχύει και για τον νικητή και για τον ηττημένο, και στην πραγματικότητα ο πόλεμος αφήνει μόνο ηττημένους ή τους πολλαπλασιάζει. Νικητής ενός πολέμου είναι πάντοτε μονάχα ο ίδιος ο πόλεμος.

Μόλις πριν από λίγο, σ' ένα γειτονικό χωριό έσκασε άλλη μια νάρκη, που φύλαγε καρτέρι θαμμένη, ποιος ξέρει με πόσο μίσος, πριν από χρόνια. Πείσμα στην κατάπαυση του πυρός. Ποιος να 'ναι θύμα της τούτη τη φορά – κάποιο παιδί που σκάλιζε το χώμα, ένας χωρικός που έψαχνε κοκκινομανίταρα κάτω απ' το φουσκωμένο χώμα (είναι η εποχή τους τώρα), κάποιος τσοπάνος που βοσκούσε τα πρόβατά του και, στην καλύτερη περίπτωση, ένα απ' τα πρόβατα;

Μυρωδιά μπαρουτιού και αίματος, σμιγμένη με τον πόνο, αναδύεται απ' το γειτονικό χωριό. Ούτε λόγος για την καλύτερη περίπτωση. Σε μια δυο ώρες ο πόνος θα διαχυθεί σ' ολόκληρο το νησί και θα διασχίσει τις θάλασσες.

Το ξέρω πως η νάρκη ξέρασε σήμερα την πίκρα της σ' ένα μικρούτσικο σώμα.

Ας ήταν να με εξουδετέρωνε κι εμένα αυτό το χώμα που αποσυνθέτει, λιώνει και μετατρέπει ξανά σε χώμα, όπως έλιωσε εκείνους που πέθαναν και θάφτηκαν στον πόλεμο ή τους εκατοντάδες νεκρούς στους ομαδικούς τάφους. Τι κρίμα, όμως, ο λόγος του δημιουργημένου απ' τον Θεό χώματος έχει πέραση μόνο σε υπάρξεις, που έχουν κι αυτές δημιουργηθεί απ' τον Θεό.

Στην κακία που δημιουργεί ο άνθρωπος δεν περνάει ούτε ο λόγος του Θεού.

Επειδή είμαι θαμμένη σ' ένα χωριό εγκαταλελειμμένο, δεν είμαι τόσο επικίνδυνη όσο οι νάρκες στα άλλα χωριά. Είναι όμως, επίσης, αλήθεια ότι φέρω κι εγώ το

γονίδιο του δολοφόνου, μεταφερόμενο εντός μου απ' τα κακόβουλα χέρια που με φτιάξανε. Αν και δεν θέλω να βλάψω ψυχή, δεν μπορώ να αντισταθώ στον σκοπό της δημιουργίας μου, θα πω κι εγώ τον τελευταίο λόγο μου όταν έρθει ο καιρός μου.

Σπίτι

Νά, ο ήλιος αρχίζει πάλι ν' ανεβαίνει αργά στον ορίζοντα. Αυτό το καταλαβαίνω γιατί για μυριοστή φορά – πόσες φορές αλήθεια; – φωτίζονται τα ελληνικά και τουρκικά γράμματα, τα χαραγμένα πάνω στους σαραβαλιασμένους απ' το πέρασμα του χρόνου τοίχους μου με τους πεσμένους σοβάδες.

Ακούγεται και ο γνωστός ήχος μιας κόρνας, όπως κάθε πρωί. Από τόσο κοντά και τόσο μακριά, πέρα από τα σύνορα...

Την ώρα που τα κοάξ κοάξ των βατράχων και τα κουκουβάου της κουκουβάγιας δίνουν τη θέση τους στα τραγούδια των σπουργιτιών και άλλων, άγνωστών μου πουλιών με ωραίες φωνές, ο ήχος της κόρνας που αντηχεί από μακριά και συνταράσσει τα θεμέλια και την καρδιά μου αδυνατίζει πρώτα κι ύστερα από λίγο δεν ακούγεται πια.

Όμως ο ήχος αυτός στις υπόλοιπες ώρες της μέρας θα διατηρήσει για πολύ ακόμη τον αντίλαλό του στις άδειες μου κάμαρες.

Κάτω από μια πελώρια συκιά, που στέκει τώρα στη μέση της κάμαράς μου που ήταν παλιά το σαλόνι, η λεχώνα μαύρη φιδομάνα χαριεντίζεται με τα μωρά της. Ακριβώς όπως κάποτε έπαιζαν η Έλενα με τα παιδιά της.

Σε μερικές ώρες θα 'ρθούν οι στρατιώτες· θα δρασκελίσουν το κατώφλι της ξηλωμένης – και διαγουμεμισμένης – πόρτας μου, τα σκαλοπάτια θα τρίζουνε όταν θα ανεβαίνουν στο δεύτερο όροφο, που η στέγη του έχει γκρεμιστεί από βόμβα, και θα αρχίσουν να κατοπτρεύουν την απέναντι πλευρά. Στα στραβάδια που θα είναι μαζί τους θα διηγηθούν με δέος την ιστορία μου και δεκάδων άλλων ερειπωμένων σαν κι εμένα σπιτιών της Άχνας. Θα καμαρώσω όταν θα πουν πως, μεταξύ όλων των σπιτιών, η δική μου σκεπή είναι αυτή με την καλύτερη ορατότητα.

Ύστερα ο Μουσταφά θα σκαλίσει με την ξιφολόγχη του στον βαμμένο λιλά τοίχο του παλιού παιδικού δωματίου τις μέρες που έχουν απομείνει ώσπου να απολυθεί. Οι πληγές που θα ανοίγει η σκουριασμένη ξιφολόγχη πάνω στους τοίχους μου θα με γαργαλήσει πιο πολύ παρά θα με πονέσει.

Το υπόλοιπο της μέρας θα το περάσω με τη σκέψη στο πόσο έχω επιθυμήσει να ακούσω παιδικές φωνές. Για τον λόγο αυτό θα με λυπήσει η θύμηση των ημερών που θύμωνα στα παιδιά, όταν κάποτε έπαιζαν μπάλα στον κήπο μου.

Η αίσθηση πως κάποιιοι στην «Άλλη Πλευρά» με σκέφτονται θα τυλίξει την καρδιά μου σαν σύννεφο ομίχλης ζεστού καλοκαιριάτικου πρωινού.

«Κάποιοι» θα πουν στην ήδη αρκετά ηλικιωμένη μητέρα τους ότι έχουν την περιέργεια και θέλουν να δουν το σπίτι όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν, το σπίτι με τον κήπο όπου έπαιζαν μπάλα με τον πατέρα τους. Κι ύστερα η μητέρα θα τους ξαναδιηγηθεί τους χρωματιστούς μου τοίχους, τις ξύλινες βερνικωμένες σκάλες μου, τα πολύχρωμα τζάμια, το παλιό εκκρεμές ρολόι - αντίκα κάτω απ' τη σκάλα, το εκατόχρονο οικογενειακό άλμπουμ και τα παιχνίδια, τα παιχνίδια που τα παιδιά τα είχαν εγκαταλείψει πίσω τους, κι αυτό το αίσθημα στέρησης έχει καταγραφεί στο υποσυνείδητό τους σαν κακή ανάμνηση.

Όταν η μητέρα προσθέσει, ανάμεσα σ' όλα αυτά, και τον σκοτωμένο στον πόλεμο πατέρα, η ένταση της διήγησης θα διπλασιαστεί.

Η Έλενα, μόλις φύγουν τα παιδιά, θα μπει στη σεβρολέτ μοντέλο '68, το μοναδικό πράγμα που της έχει μείνει απ' τον άντρα της, και θα περάσει απ' τον δρόμο τον κοντινότερο στο σύνορο. Με δακρυσμένα μάτια - δεν βλέπει πια και τόσο καλά - μέσα απ' τα σκούρα γυαλιά ηλίου, θα κοιτάξει τους τοίχους, την γκρεμισμένη σκέπη μου και τα σπίτια των γειτόνων της και θα μας χαιρετίσει με την κόρνα της σεβρολέτ. Λόγω του πνευματικού μας δεσμού, θα καταλάβει ότι κι εγώ τη χαιρετώ και την περιμένω. Και, λόγω του ίδιου τηλεπαθητικού δεσμού, θα καταλάβω ότι την Έλενα δεν θα την ξαναδώ πια σ' αυτό τον κόσμο.

Μαρία

Καθώς τα αγκαθωτά συρματοπλέγματα, που σχηματίζουν το σύνορο ανάμεσα σε βορρά και νότο, Τούρκο και Έλληνα, μουσουλμάνο και χριστιανό, γίνονται όλα πιο χοντρά και απλώνουν ρίζες, εγώ, που με μεγάλωσαν με σύνορα, μεγάλωσα άλλους με σύνορα και πέθανα με σύνορα, μπόρεσα να νιώσω τη γαλήνη τής χωρίς σύνορα απεραντοσύνης, μόνο αφού πέθανα. Αν εξαιρέσουμε τούτο το ακατοίκητο χωριό, όλα τα σύνορα στον κόσμο των ζωντανών στο νησί γίνονται όλο και πιο διακριτά όσο περνά ο καιρός. Παρότι έχουν περάσει σχεδόν σαράντα χρόνια από

τον πόλεμο, την προσφυγιά και τους θανάτους, ο χρόνος δεν καταφέρνει να αγγίξει την Άχνα. Είναι ένας τόπος αυτός όπου τα όρια ανάμεσα στους ζωντανούς και τους νεκρούς, τον βορρά και τον νότο, τον πόλεμο και την ειρήνη, τον θάνατο και τη ζωή έχουν γίνει για τα καλά διαφανή. Το ότι ακούω μονάχα τις φωνές των πεθαμένων οφείλεται σίγουρα σ' αυτή την ανυπαρξία συνόρων.

Πέφτει πάλι το σύθαμπο του απόβραδου, πρόδρομος της συγκαλυπτικής σκοτεινιάς της νύχτας, άγγελος της ερημιάς όπου φωλιάζει το τρομακτικό αίσθημα της εγκατάλειψης, της μοναξιάς που θλίβει το μέσα μου, και του κακιώματος που μου προκαλεί το ότι χρόνια τώρα κανένας δεν έχει φέρει ένα λουλούδι στον τάφο μου.

Ο ήλιος, την ώρα που βυθίζεται ήρεμα στη δύση του, βάφει, θαρρείς, τον ουρανό με αίμα. Για μένα τελειώνει άλλη μια ασήμαντη μέρα, μια απ' τις πολλές, όσες οι σφαίρες στα όπλα, μέρες, μια απ' τις εκατομμύρια ευτελείς μέρες.

Η κάργια περιφέρεται πρώτα ψηλά, πάνω απ' το νεκροταφείο της Άχνας, λες και χαιρετάει έναν έναν τους νεκρούς που είναι θαμμένοι εδώ, ύστερα συνεχίζει τις κυκλικές της πτήσεις, χαμηλώνοντας ολοένα, και κουρνιαάζει τελικά σε μια ταφόπετρα από καλό μάρμαρο, πάνω στην οποία χαμογελάει αχνά μια από τις ωραιότερες φωτογραφίες της νιότης μου. Τα θολά κίτρινα μάτια του δυσοίωνου πλάσματος νιώθω να εστιάζονται στην επιγραφή της ταφόπετράς μου, που το χρώμα της έχει από καιρό ξεθωριάσει:

Μαρία ΑΞΕΝ...

1920-1970

Το ενδιαφέρον της κάργιας για την επιγραφή χάνεται ύστερα από λίγο και διολισθαίνει στα σκουλήκια του νεκροταφείου, τις κατσαρίδες, τις αράχνες ακόμη και στους νεοσσούς των ποντικών και των φιδιών. Αφού καταναλώνει σκουλήκια, κατσαρίδες και αράχνες για ορεκτικό, βλέπει μικρά μαύρα φίδια να παιχνιδίζουν κρυμμένα στη λωρίδα του χώματος ανάμεσα στα πόδια του δικού μου τάφου και του απέναντι, ερευνά μουλωχτά να δει μήπως είναι εκεί κοντά η μάνα τους, τα πλησιάζει αναπηδώντας και ξαφνικά χτυπάει κάνα δυο φορές με το ράμφος της, για να το παραλύσει, ένα φιδάκι τόσο μαύρο όσο η ίδια, το βάζει στο στόμα και το κατεβάζει με όρεξη στο στομάχι της.

Σε λίγο το λυκόφως θα αφήσει τη θέση του στο σκοτάδι, οι κάργιες θα δώσουν

τη θέση τους στις νυχτερίδες, τις αλεπούδες, τις κουκουβάγιες και δεκάδες άλλα πλάσματα της νύχτας.

Την ώρα που ένα αστέρι πέφτει απελπισμένο από τον ουρανό, νιώθω ότι κάποιος στην «Άλλη Πλευρά», ιδιαίτερα η κόρη μου η Έλενα, με σκέφτονται. Μπορεί να βλέπει κι εκείνη το πεφταστέρι και να εύχεται, όπως εγώ, να ξαναβρεθούμε κάποτε μαζί. Ποιος ξέρει...

Νιώθω με όλο μου το είναι – ακόμη και μ' αυτά τα κόκαλά μου που έχουν αρχίσει να σαπίζουν – πόσο έχω επιθυμήσει τη μοναχοκόρη και τον άντρα μου. Είναι τόσο δυνατή η συναισθηματική επιθυμία, που μετατρέπεται πότε πότε σε σωματική. Στην επιθυμία αυτή αποδίδω το ότι δέκα χρόνια ύστερα από τον θάνατό μου συνέχισαν να μακραίνουν τα μαύρα μαλλιά μου, που στις μπούκλες τους η Έλενα έπλεκε ασταμάτητα το μικρούτσικο δαχτυλάκι της προτού την πάρει ο ύπνος.

Θέλω να πάω κοντά στην κόρη και τον άντρα μου, θέλω να δω, έστω μια φορά, τα εγγόνια μου, μα δεν μπορώ να βρω άλλη λύση, παρεκτός να υποκύψω μπροστά στην πραγματικότητα ότι είμαι φυλακισμένη και δεν θα μπορέσω να βγω όχι από αυτό το χωριό αλλά ούτε απ' αυτό το νεκροταφείο.

Την ώρα που οι πρώτες αχτίδες του ολόγιμου φεγγαριού χαϊδεύουν τη νεανική μου φωτογραφία πάνω στη γερασμένη ταφόπετρα, η φωτογραφία μου ονειρεύεται τον άντρα μου τον Γιάννη. Τα στάχια στο χωράφι δίπλα στο νεκροταφείο λένε τραγούδια ερωτικά.

Απόψε ξύπνησα νωρίτερα απ' τα αστέρια. Πρώτη φορά βλέπω το φεγγάρι και τον ήλιο αντικριστά. Θαρρείς και αναμετράνε την ομορφιά και τις αρετές τους. Κι εκεί που ο ήλιος και το φεγγάρι παραβγαίνουν ζηλόφθονα, νικάει η νύχτα. Η νύχτα, επικουρούμενη από το κρύο και το σκοτάδι, μοιάζει πιο αποφασιστική, πιο σίγουρη για τον εαυτό της.

Η νύχτα στήνει την αυτοκρατορία της, στη μήτρα της βρίσκουν καταφύγιο όλες οι κακίες.

Ο χρόνος, αποσυνθέτοντας αυτό το νεκροταφείο, την ταφόπετρα και τα κόκαλά μου, μεταμφιεσμένος σε σκουλήκι, αέρα, σκόνη και καταστροφικούς στρατιώτες, ανανεώνει την ψυχή μου.

Ξέρω πως, όταν θα έχω ανανεωθεί αρκετά, θα μπορέσω να πάω κοντά στην κόρη, τον άντρα, ακόμη και στα εγγόνια μου, ξέρω επίσης πως δεν έχω ξεχαστεί ούτε εγκαταλειφθεί όσο τούτο το χωριό και πως έχω κάποιους που με περιμένουν ανυπόμονα. Ακριβώς όπως ξέρω ότι η κόρη μου η Έλενα, περνώντας σήμερα το πρωί με το αυτοκίνητό της από την «Άλλη Πλευρά» του συνόρου, από το σημείο που βρίσκεται πιο κοντά στο νεκροταφείο, χαιρέτησε εμένα, τον πατέρα και το σπίτι της.

Πασχαλινό αυγό

Με ξέχασαν κάτω από ένα γιασεμί, που χρόνια και χρόνια απλώνει ρίζες και κλαδιά κι έχει αγριέψει απ' τον χρόνο και τον πόλεμο. Είμαι καλυμμένο ολόκληρο με κίτρινα και καφετιά μελαγχολικά άνθη και ξερά φύλλα, έτοιμα να αρπάξουν φωτιά με την παραμικρή σπίθα.

Είμαι ένα από τα εννιά αυγά που έβρασε και ζωγράφισε με πολύχρωμες μπογιές το Πάσχα πριν από σαράντα ακριβώς χρόνια μια γυναίκα που την έλεγαν Έλενα. Έμεινα ολομόναχο, γιατί τα οκτώ αδέρφια μου τα βρήκαν τα παιδιά της Έλενας εκεί που τα είχαν κρυμμένα. Η Έλενα, αντί να με κρύψει κάτω από αυτό το γιασεμί, μακάρι να με είχε βάλει κι εμένα στην κουφάλα του αντικρινού ευκαλύπτου, όπως τα οκτώ αδέρφια μου.

Τα χρώματα της βαφής μου είναι ακόμη ολοζώντανα. Ίδια όπως πριν από σαράντα χρόνια. Αυτό το οφείλω στο γιασεμί που με προστάτευε απ' τις ηλιαχτίδες και με έκρυβε καλύπτοντάς με με τα ξερά φύλλα του. Το γιασεμί αυτό είναι ο μοναδικός μου έρωτας, ταυτόχρονα όμως, επειδή είναι η αιτία που δεν με βρίσκουν τόσα χρόνια, είναι επίσης και ο μοναδικός μου εχθρός σ' αυτό τον κόσμο.

Η μοίρα μου ήταν να είμαι το τελευταίο πασχαλινό αυγό της τελευταίας Πασχαλιάς που είδε η Άχνα.

Οι σταυροί από χρυσόσκονη που έχω σχεδιασμένους πάνω μου δεν γυαλίζουν πια όπως παλιά. Λυπάμαι ειλικρινά που το μόνο σχήμα πάνω μου που έχει χάσει τη ζωντάνια του είναι ο σταυρός.

Ο πόλεμος προκάλεσε και σε μένα αυτό που προκάλεσε σε πολλούς ανθρώπους, εξασθένησε τα πιστεύω μου.

Αναρίθμητα μαύρα φίδια φώλιασαν στη ρίζα αυτού του γιασεμιού, αναρίθμητα μαύρα φίδια τυλίχτηκαν γύρω μου με μητρικό ένστικτο, περιμένοντας απελπισμένα να βγει κάτι από μένα – από αυτό το αυγό.

Οι αυταπάτες εγκυμονούσαν απελπισία και κατέληγαν κάθε φορά σε απογοήτευση.

Ο γνωστός ήχος μιας κόρνας αντήχησε πριν από λίγο στα μαραζωμένα σοκάκια της Άχνας. Σ' αυτά τα θύματα του πολέμου, εγκαταλελειμμένα, ορφανά από θόρυβο αλλά αγέρωχα σοκάκια, ο ήχος της κόρνας διείσδυσε και διαπότισε βαθιά, θαρρείς, την κάθε τους πέτρα.

Ξέρω ότι η σεβρολέτ της Έλενας προχωράει αργά αργά από την Παλιά Άχνα προς τη Νέα Άχνα, αλλά ξέρω επίσης ότι το μυαλό της είναι εδώ, σ' αυτό το γιασεμί, κοντολογίς στα παλιά.

«Η στιγμή που γεννιέται ο άνθρωπος και η στιγμή που αρχίζει να ζει είναι διαφορετικές. Μάλιστα, μερικοί άνθρωποι γεννιούνται και πεθαίνουν· δεν προλαβαίνουν ποτέ να ζήσουν, η ζωή τους διαφεύγει, κι αυτοί άλλο δεν κάνουν από το να την κυνηγούν».

Αυτή ήταν η πιο αγαπημένη ρήση της Έλενας, μια από τις ρήσεις που της άφησε ενθύμιο η μητέρα της Μαρία.

Τι απαίσιο να ζει η Έλενα τις τελευταίες της μέρες ωσάν να θέλει να επιβεβαιώσει τη ρήση!

Στα συμφραζόμενα αυτής της ρήσης, εγώ είμαι σαράντα χρονών, ωστόσο ένα «αγέννητο» αυγό. Περιμένω κι εγώ με μια ανυπομονησία ανάκατη με απελπισία τη στιγμή που θα αρχίσω να ζω.

Ενόσω η ζωή κυλάει έτσι άσκοπα, στον νου μου έρχεται – τη φέρνει ο ήχος της κόρνας – εκείνη η προ τεσσαρακονταετίας αποφράδα μέρα. Τίμημα σαράντα χρόνια για μια και μόνο μέρα. Τη μέρα εκείνη σφαίρες, χειροβομβίδες και βόμβες αρμάτων μάχης πετούσαν στον αέρα σαν θανατηφόρες σταγόνες βροχής, αιμόφυρτοι οι δρόμοι της Άχνας, γεμάτοι λιμνούλες από αίμα ανθρώπων και ζώων – κι εγώ ακόμη δεν έχω καταλάβει τι και ποιος είχε γίνει αιτία γι' αυτό. Η ζωή πριν απ' τη μέρα εκείνη εγκυμονούσε μια ευτυχισμένη στασιμότητα, ενώ η μέρα εκείνη ήταν η έκρηξη μιας μεγάλης οργής, και ο χρόνος ύστερα από τη μέρα εκείνη είναι ένα δυστυχισμένο ήσυχο παιδί, ένα παιδί φάντασμα, που δεν λείει να μεγαλώσει. Για

να μπορέσουν να με βρουν τα παιδιά εδώ μια άλλη Πασχαλιά, πρέπει να επιστρέψω σ' εκείνες τις στάσιμες, ευτυχισμένες μέρες. Τα χρόνια μου θα περάσουν περιμένοντας εκείνες τις μέρες και, ώσπου να επιστρέψουν οι ευτυχισμένες εκείνες μέρες, η Παναγία που έχει ζωγραφίσει πάνω μου η Έλενα δεν θα σωπάσει.

Το βιβλίο της Άχνας, 2005